

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Catechismvs, Dat is, De Christelijcke leeringhe/ in
maniere van t'samen-sprekinghe tusschen den Meester
ende den Discipel**

Coster, Franciscus

T'Antvverpen, 1607

Het vijfde deel, vande deughden. &c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39385

Het vijfde dat de Christenen weten moeten / vande deughdt ende goede wercken / met de sonden.

M. Wat is de Deughdt ?

D. Een gheneghentheydt der sielen / waer deur de mensche wel doet / ende die hy niet en can misbruycken.

M. Leght ons dat claerder uyt.

D. Ghelijck / liberaelheydt oft mildtheydt is een deught : want daer deur de mensche gheneyghet wordt ende beweeght om ander-lieden met sijn tijdelijck goedt te helpen: d'welck een goedt werck is / ende en can deur dese liberaelheydt gheen quaedt doen / oft die misbruycken.

M. Hoe soo : daer wy nochtans sien datter vele menschen te seer liberael zijn ?

D. Niemandt en can te seer liberael zijn / noch te vele doen nae d'uyt-wijzen der deughdt : want de deughdt is in 't middē tusschen te vele ende te luttel / ghereguleert van de rechte redene . Daer-om die meer gheeft / oft anders-sins / dan de rechte redene uyt-wijst / die en gheeft niet liberaelijck oft mildelijck / dat is / upter deughdt : maer verquistelijck / dat is / uyt on-deughdt oft sonde.

M. Hoe vele sorten van deughden zijnder?

D. Duiersche: want sommighe zijn Goddelijcke deughden / sommighe zijn hoofd-deughden / die-men noemt Cardinael-deughden : andere deughden hanghen aen dese.

M. Welck

M. Welck zijn de Goddelijcke deughden ?

D. Ghelooue/Hope/ende Liefde met vzeughden/
Zijn de drij vermaerde Goddelijcke deughden.

M. Waerom heeten sy Goddelijcke deughden ?

D. Om dat sy van Gode alleen den mensche ghe-
gheuen ende in-ghelstort worden / ende tot Gode
alleen gheschickt : want in niemanden en ghe-
loouen oft hopen wy / dan in Godt alleen / ende
niemandt en beminnen wy bouen al / dan Godt
alleen.

M. VVelck zijn de Hoofdt , oft Cardinael
deughden ?

D. De vier hoofd-deughden t'onser salighejdt/
Zijn Wijshejdt / Rechtveerdighejdt / Bro-
mighhejdt/ ende Matighejdt.

M. VVaer-om heeten sy al-soo ?

D. Om twee redenen : D'eerste / om dat sy in't
generael ghenomen / moeten in alle deughdelijcke
wercken zijn : De tweede / om dat d'andere tot
dese gherefereert oft ghebrought worden.

M. Hoe zijn sy in alle deughdelijcke wercken ?

D. Want gheen werck en is deughdelijck / het en
heeft dese vier dinghen: 1. Dat het discretelijck oft
wijsselijck gheschiede. 2. rechtveerdelijck. 3. vol-
standelijck. 4. ende matelijck.

M. VVat is Wijshejdt ?

D. Wijshejdt / die in't Latijn Prudentia heet/
is een deughdt des verstandts/waer deur de men-
sche hem discretelijck ende nae d'uyt-wijlen der
rechter redene houdt in alle sijne dinghen.

M. Wat deughden hanghen aen dese wijshejdt ?

D. Alle die in't verstandt zijn : als veursiechtig-
hejdt/ toe siecht / ende de deughden om sy-seluen
oft andere wel te regeren.

M. Wat is Rechtveerdigheydt?

D. Een deughdt / die eenen peggelijcken het sijne gheeft : t'zij deur coopen / vercoopen / oft eenighe andere wisselinghe : t'zij deur distributie / dat is / uyt-deplinghe.

M. Wat deughden ghehooren hier?

D. Die deughde / daer wy anderen pet mede doen : als Ghehoorsaemheydt / Mildtheydt / Danckbaerheydt / Waerachtigheydt / Vriendtschappe / Lieffelijckheydt / ende dier-ghelijcke.

M. Wat is Vromigheydt?

D. Een deught / waer deur de mensche hem heblijcken draecht / in groote oft sware dinghen.

M. Wat deughden worden dese toe-geschreuen?

D. Alle die pet groots doen : ghelijck / Vol-standigheydt / Gheduldigheydt / Groot-moedigheyt : tegghen Cleyn-moedigheyt / Langh-moedigheydt ende dier-ghelijcke.

M. Wat is Matigheydt?

D. Een deughdt / die wellustigheydt bedwinght.

M. Wat deughden ghehooren hier?

D. Ten eersten / alle die tot Matigheyt helpen : gelijk / Cerbaerheydt / Schamelheyt / Soberheydt / Keypigheydt. Ten anderen / alle die eenighe passien dwinghen : ghelijck / Godtmoedigheydt / Sachtmoedigheydt / Sedighbaerheydt / ende dier-ghelijcke.

M. Wat zijn de gauen des H. Gheests?

D. Seuen gauen / daer een Godbzuchtigh mensche mede gheholpen wordt / om lichtelijcker / ende met smaect oft soetigheydt de deughdt te wercke te stellen . Want ghelijck de raders des waghens beter voort gaen als sy ghelmeert zijn :

al-foo

al-foo doen oock de deughden beter haer officien/
deur de ghauen des H. Gheests.

M. Welck zijn die?

D. Wijsheydt/ Verstandt/ Gaedt/ Bzomigheydt/
Wetenheydt ende Godtbzuchtigheydt/
De vzeese Godts/ die heylighlijck vzeest/
Zijn seuen gauen des heylighen Gheest.

M. Hoe vele vruchten des H. Gheests zijnder?

D. Twelue: te weten/

Liefde/ Vzeughdt/ Vrede/ Verdueligheydt/
Langh-moedigheydt/ Goedtheydt/ Vriende-
lijckheydt/

Sacht-moedigheyt/ Gelocue/ Cerbaerheydt/
Cupscheydt/ ende ten lesten/ Geynigheydt.

M. Waer-om heeten sy vruchten des heylighs
Gheests?

D. 1. Om dat sy in des mensches herte een soe-
tigheydt bzenghen/ ghelijck de vuchten der booz-
men pleghen in den mondt. 2. ende om dat uyt
dese vuchten den boom ghekent wordt: dat is/
de mensche/ oft hy goet oft quaedt is.

M. Welck zijn de acht Saligheden?

D. 1. Saligh zijn de arme van gheeste: want
rijck der hemelen hen toe-behoort.

2. Saligh zijn de sacht-moedighe: want sy d'aer-
de sullen besitten.

3. Saligh zijn/ die droeuigh zijn: want sy sullen
ghetrooft worden.

4. Saligh zijn sy/ die hongher ende dorst hebben
nae de rechtbeerdigheydt: want sy sullen ver-
saedt worden.

5. Saligh zijn de barmhertighe: want sy sullen
barmhertigheydt verweruen.

L 3

6. Sa-

6. Saligh zijn de supuere van herten: want sy sullen Godt sien.
7. Saligh zijn de brede-samighe: want sy sullen kinderen Godts ghenoeemt worden.
8. Saligh zijn sy / die vervolginghe lijden om de rechtveerdighejdt: want het rijk der hemelen hen toe-behoort.

M. VVaer-om heeten dese Saligheden?

D. Om dat-se Christus in't Euangelie saligh noemt die-se hebben: want deur haer / als deur sekere middelen / comt de mensche tot de eeuwighen salighejdt (ghelijck wy een kindt gheluckigh heeten / dat middel heeft tot hooghejdt ende gheluck te comen) ende niet deur wellustighejdt / die ter verdoemenisse leydt: hoe wel de wereldt haer salighejdt daer inne stelt.

Van de deughdelijcke wercken.

M. VVat zijn deughdelijcke oft goede wercken?

D. Die uyter liefden gheschieden / ende ter eeren Godts.

M. Zijn die oock nood-saeckelijck?

D. Jae-sy / want alle mensche tot verstande ghecomen zijnde / is schuldigh goede wercken te doen.

M. VVat profijt brenghen de deughdelijcke wercken?

D. Sy en vergeuen den sondaere sijne dood-sonden niet / die Christus sonder onse verdienste ghenadelijck vergheeft in sijn Sacramenten: maer sy verdienen. 1. quijt-scheldinghe der pijnen deur de sonden verdient. 2. vermeerderinghe der gratien ende rechtveerdighejdt. 3. vorderinghe in deughden

den. 4. nae dit leuen het eeuwigh leuen.

M. En seght S. Pauwels niet dat het eeuwigh leuen deur Godts gratie ghegheuen wordt?

D. Jae hy. Want onse goede wercken daer wyse mede verdienen/zijn deur de gratie Gods. Geslijck die eenen armen man gheldt gheeft om sijn huys te coopen/ die vercoopt hem sijn huys/ ende hy geuet hem/ om dat hy hem daer toe het gheldt ghegheuen heeft.

M. VVelck zijn dese deughdelijcke wercken?

D. Die ons ghestelt zijn inde thien gheboden Gods/ ende inde gheboden der H. Kercken/ met de wercken van bermhertigheyt ende van andere deughden.

M. VVelck zijn de principaelste deughdelijcke wercken, van Christo ghepresen?

D. Dese drij: Bidden/ Vasten/ ende Aelmoessen gheuen.

M. VVaer-om zijn-se sulcks?

D. Om dat tot dese ghebruyt worden alle andere: te weten/ tot het ghebedt/ alle eere die-men Gode bewijst: tot vasten/ alle penitentie die-men seluen aen-doet: tot aelmoessen/ alle deughdt die-men sijnen naesten doet.

M. VVat deughdt doet-men sijnen naesten?

D. Tweeder-hande sozten van wercken der bermhertigheyt: lichamelijcke/ ende gheestelijcke.

M. VVelcke zijn de lichamelijcke wercken der bermhertigheyt?

D. Die't noodt heeft/ Cleedē/ Spijlen/ en Lauen/ Verlossen/ Besoeken/ Herberghen/ Begrauen.

M. Leght ons dat claerder uyt.

D. 1. De hongherighe spijlen. 2. de dorstighe lauen. 3. de naechte cleeden. 4. de ghevanghenen

verlossen.

verloffen. 5. de siecke besoecken. 6. de vromdelin-
ghen herberghen. 7. de doode begrauen.

M. Is-men som-tijds tot dese lichamelijcke
wercken van bermhertigheydt, op pene van
sonde, verbonden?

D. Jae't: als onsen naesten inden uptersten noodt
is: te weten/ dat hy/ sonder onse hulpe/ soude ster-
uen. Ende om desen te helpen/ is een pghelijck
op pene van doodt-sonde ghehouden/ die inden
seluen noodt niet en is: ten ware dat wy veur se-
ker wisten dat dese ons oft eenen anderen soude
nae-maels seer schadelijck wesen.

M. VVanneer is-men noch hier toe ghe-
houden?

D. Ten eersten / als onsen naesten bevanghen is
met eenighe groote sieckte / hongher/ roude/ etc.
Oft/ is hy in 't perijckel van in die/ oft in dier-ghe-
lijcke te vallen/ ten ware dat-men hem deur ael-
moessen / oft anderl-sins hielpen: dan zijn verbon-
den hem by te staen / niet alleen die eenigh goet
hebben / dat hen-lieden om eerlijcken nae hunnen
staet te leuen niet van noode en is: maer oock die
sulcks niet en hebben / nochtans connen met heur
noodt-saeckelijck goet aelmoessen doen / ende
heur-seluen wat benauwen. Ten anderen / zijn
de rijcke lieden indē gemeynen noodt der armen/
die al-tijdt onder hen is / oock verbonden hun ael-
moessen te doen/ van t'ghene dat hen seluen om
eerlijcken te leuen niet van noode en is.

M. VVat orden moet-men in de aelmoessen te
doen, onder-houden, alsser vele in eenighen
noodt zijn, die wy niet al te samen en con-
nen helpen?

D. Wy moeten onse ouders / vzienden ende wel-
doen-

doenders / stellen ende helpen veur de vromde / de goede (by-sonder Geligieusen) veur de quade / de profijtighe veur d'onprofijtighe.

M. Hoedanighe moeten onse aelmosten zijn, om by Gode te verdienen?

D. Ten eersten / sy moeten gheschieden van t'goedt / dat ons rechtveerdelijck toe-comt: niet van vromdt goedt / ten ware dat wy / nae behoorlijcke neerstighepdt / den meester niet en vonden. Ten tweeden / van ons goedt / daer wy administratie ende vry beschick af hebben. Hier-om en verdienen niet / iae sondighen / 1. de knapen ende maerten / die van huns meesters ende vrouwen goedt / sonder hun consent / eenige groote aelmoessen geuen. 2. kinderen / die sonder den wille hunner ouderen / van de goeden / daer sy gheen vry beschick af en hebben / yet om Godts wille gheuen. 3. de Geligieusen / die sulcks doen sonder oylot van hunne ouersten. Men-gaende de huysvrouwen en siet-men soo nauw niet. Want ten eersten / die t'huys regeren / ende de neeringhe doen / moghen vry aelmoessen gheuen / soo't haer goedt dunckt: wel verstaen / sonder haer familie te beschadighen. Ten tweeden / moghen alle vrouwen gheuen inden nocht / daer't hunne mans souden behooren te gheuen. Ten derden / moghen sy gheuen tot huns mans gheestelijck profijt. Ten vierden / daer de ghewoonte is / dat de vrouwen heurder soorte gheuen / soo vele moghen sy oock gheuen. Ten vijfden / van t'ghene dat sy deur haren arbeypdt oft behendighepdt winnen / oft dat hun eyghen is / moghen sy haren wille mede doen / ende gheuen soo vele alst haer belijft.

M. VVat isser noch van noode om de aelmoefse verdienstelijck te maecken?

D. Datse in staet van gratie gheschiede / met meyninghe / om onsen naesten hier deur van sijn miserie te verlossen : aen-siende dat hy van Gode tot d'eeuwighe saligheyt gheschapen is / ende oock met sijnen dierbaren bloede verlost.

M. VVelck zijn de gheestelijcke wercken der bermhertigheydt?

D. Straffen / Onder-wijzen / Godt bidden / Gheuen raedt / vertroosten / Verdraghden / Vergheuen de misdacdt.

M. Seght dit clarder.

D. 1. De sondaers straffen. 2. De onwetende leeren. 3. Deur de saligheyt sijn naestens bidden. 4. Den twijfelachtighen goeden raedt gheuen. 5. De bedroefde vertroosten. 6. Het onrecht verduidelijck lijdten. 7. Dat teghen ons misdacden is / vergheuen.

M. Ismen oock som-wijlen tot dese gheestelijcke wercken van bermhertigheydt verbonden?

D. Jaet. Ten eersten / als onsen naesten in sulcken noodt is / dat hy in dood-sonde steruen soude ten ware dat wy hem met eenighe van dese manieren helpen. Ten anderen / als wy de sonden daer onsen naesten in leeft / weten : ende die sonder onse schade oft schande connen met vermanen oft straffen beletten. Ten derden / zijn dit schuldigh te doen alle Oecrsten ende Officiers daer toe ghestelt.

M. Sullen

M. Sullen de wercken der barmhertigheydt alleen geloont worden in't ordeel Godts, soo Christus schijnt te segghen?

D. Neen-ly : maer Christus noemt-se alleen om onstwee dinghen te leeren. D'eerste : dat wy de verdoemenisse lichtelijck ontgaen conuen / ende Gode veur alle sonden vol-doen deur de wercken der barmhertigheydt. D'ander : dat die vele meerder pijnen inde helle sullen lijden / die quaedt doen : aen-ghesien dat oock verdoemt worden die haren naesten gheen goedt en doen.

M. VVelck zijn de Raden Christi?

D. Deughdelijcke wercken / die wy niet schuldigh en zijn te doen.

M. Cander yet zijn dat wy Gode niet schuldigh en zijn?

D. Aen-siende de grootheydt Godts ende sijn wel-daden / is hy al weerdigh wat wy ghedoen conuen tot sijner eeren / ende met recht soude hy't al inoghen ghebieden: maer deur sijne goettheydt is hy te vreden met luttel gheboden / de reste laet hy ons in onse vryheydt / sonder verbindenisse / gheuende nochtans goeden raedt / ende leerende ons het beste.

M. Hoe vele zijn dese raden?

D. Seer vele : als / dick-maels vasten / biechten / het H. Sacrament des autaers ontfanghen / ende dier-ghelijcke : maer by-sonder zijnder drij principaelste / die totter vol-maektheydt leyden. Te weten : ghewillighe armoede / eeuwighe reynigheydt / ende ghehoorzamheydt onder eens anders wille.

M. Waer

M. Waer worden dese drij raeden onderhouden?

D. In alle wel-ghereguleerde Cloosters ende Religieu: daer-men die met solennele professie Gode ghelouet.

M. Ist goedt sulcks doen?

D. T'is seer excellent. Want/1. Sy brenghen den mensche tot een vol-maecht ende gherust leuen/sonder sorghe: om dat sy hem stellen inde familie Christi/die hem in als besorgt. 2. De H. Apostelen hebben dit leuen ghelept. 3. Dese menschen wordt van Christo belouet in't upterste oordeel/by hem te sitten/ende als srechters de wereldt te bonnissen. Dus en ist gheen wonder dat vele goede menschen het religieus leuen aen-beerden/daermen (soo S. Bernaerdt schrijft) supuerder leeft/seldender valt/gherustelijcker sterft/ende ouerbloedelijcker gheloont wordt.

M. Wat deughden betaemen den ionghers?

D. Eerbare schaemte/ Stil-swijghen/ende Ghehoorsaemhepdt.

M. Wat can ons tot goede wercken verwecken?

D. Twee dinghen. D'eerste/haer nootd-saerckelijckhepdt: want sonder die en can-men niet saligh zijn/om dat wy van Christo sullen nae onse wercken ghebonnist worden. Het ander/haer profijten: want (soo bouen gheleght is) sy verdienen/1. vermeerderinghe der gratien Gods. 2. quijt-scheldinghe van daghelijckische sonden. 3. vol-doeninghe veur de ghebiechte dood-sonden. 4. versterkinghe in deughden. 5. groote glorie inden hemel.

Dan

Van de sonden.

M. Wat is sonde?

D. Dat-men doet / sprek / oft pepst / teghen de wet oft wille Godts.

M. Hoe vele sorten van sonden zijnder?

D. Twee : erf-sonde / ende daedelijcke sonde.

M. Wat is d'Erf-sonde?

D. Daer alle menschen mede ontfanghen ende ghebozen worden / deur de eerste ouer-tredinghe onses vaders Adam.

M. Hoe can dit gheschieden?

D. Ghelijck als pemant een sondigh werck doet / soo gheschiedt inde siele groote veranderinghe: want de wille keert hem van Gode / de siele wordt berooft van de claer-blinckende gratie Godts / ende krijght een duysternisse ende smette: welke dinghen maecten d' inwendighe sonde / blijuende in den mensche oock nae dat het sondigh werck ghedaen is ende deur-by: al-soo oock onse eerste vader Adam / ouer-tredende het ghebodt des Heeren / deur d' eten van eenen appel / en heeft niet alleen hem seluen berooft van de gratie Godts / ende synen wille af-ghakeert van Gode / ende inwendighe sonden ontfanghen: maer oock alle menschen / die uyt hem ghebozen zijn / ende doen in hem waren. Want deur die oock hadde hy die gratie ontfanghen. Dus comen wy al ter werelddt sonder Gods gratie / die ons alleen kinderē Gods maect / ende die wy behoorden te hebben.

M. Wat is de werckelijcke oft daedelijcke sonde?

D. Die de mensche selue metter daedt deur synen vryen wille doet.

M. Wacr

M. Waer mede doet de mensch sonde?

D. Met ghepeysen/woorden/ ende wercken.

M. Zijn de quade ghepeysen al-tijdt sonde?

D. Neen-ly: want als wy die hebben teghen onsen danck/ ende ons beste doen om die te wederstaen/ en sondighen wy hier deur niet/ maer wy verdienen eer.

M. Wanneer zijn dan de ghepeysen sonde?

D. Ten eersten/ als ons die behaghen/ ende als wy om die te vol-bzengen consent gheuen. 2. Als men willens ende wetens daer op blijft peysen/ om ghenoechte daer uyt te nemen: al ist/ dat men die metter daedt niet en wilt vol-bzenghen. Ende dese ghepeysen zijn dood-sonden/ als sy van eenighe saken zijn die op dood-sonde verboden is.

M. Wanneer is quaedt ghepeys noch sonde?

D. Als men die ghevoelende ende bemerkende/ onachtsaem is te weder-staen: ende dan is de sonde groot/ nae dat d' onachtsaemheyt groot is.

M. Hoe vele sorten van werckelijcke sonden zijnder?

D. Twee: te weten/ Dagheelijckche sonde/ ende Dood-sonde.

M. Wat is Dood-sonde?

D. Al wat gheschiedt teghen de liefde Gods/ ende onsen naesten.

M. Wat doet de Dood-sonde?

D. Sy berooft den mensche van de gratie Gods/ ende maecht hem Gods vbandt. 2. Sy maecht de deughdelijcke wercken onprofytelijck tot het eeuwich leuen. 3. Sy sluyt den hemel. 4. Sy opent de helle. Ende daer-om wordt sy doodelijck gheheeten/ om dat sy de siele doodet/ benemende haer het leuen der gratien.

M. VVat

M. VVat is Daghelijcksche sonde?

D. Die niet en gheschiedt teghen de liefde Gods/ oft van onsen naesten : hoe wel dat-se gheschiedt teghen den wille Godts.

M. En ist dan al gheen doodelijcke sonde, t'gene dat teghen den wille Godts gheschiedt?

D. Peen't : Want ghelijck vele ghebreken ende onmanierlijckheden mis-haghen den vader in sijnen sone / daer hy hem nochtans niet om en ont-erft : alsoo oock zijnder vele ghebreken in ons die Gode mis-haghen / die nochtans de eeuwige pijnne der hellen niet en verdienen/ welke verdient wordt van elcke dood-sonde.

M. VVat doet dan de daghelijcksche sonde?

D. Drij dinghen: 1. Sy maectt ons roudet inde liefde Godts. 2. Sy bereydt den mensche tot doodelijcke sonde. 3. Sy verdient tijdelijcke pijnne hier/ oft hier nae- maels te lijden.

M. VVat heet ghy Hoofd-sonden?

D. Daer vele andere sonden uyt spruyten: hoe wel sy som-tijds maer daghelijcksche sonden en zijn.

M. Hoe vele zijnder?

D. Seuen. Te weten: 1. Hoouerdigheyt. 2. Gierigheyt. 3. Onreyscheyt. 4. Rijdt. 5. Gramschap. 6. Gulligheyt. 7. Traegheyt.

M. VVat sonden comender uyt Hoouerdije, oft ydel glorie?

D. Dese seuen: 1. Beroemen van quaedt. 2. Pleuswigheyt vinden. 3. Gheueplicheyt. 4. Hardneckigheyt. 5. Tweedraght. 6. Twist. 7. Onghesoorlaemheyt.

M. VVelcke comen uyt Gierigheyt?

D. Dese seuen: 1. Ombermhertigheyt. 2. Ongherustheyt des herten. 3. Gheweldt. 4. Bedrie-

4. Bedrieghelijcke woorden. 5. Valsche eeden.
6. Bedrogh in wercken. 7. Verraderije.

M. Wat sonden spruyten uyt Oncuyscheydt?

D. Dese acht: 1. Verblindthepdt des herten.
2. Haestelijck pet doen / niet ghebzyckende be-
quame middelen. 3. Onverdachtelijck doen / niet
pepsende watter uyt volgē magh. 4. Ongestapelt-
hepdt in sijne proposten. 5. Eyghen liefde. 6. Haet
Gods. 7. Liefde ende affectie tot dit teghenwoz-
digh leuen. 8. Vzeese des toe-comenden leuens.

M. Wat is Nijdt?

D. Een vzoefhepdt van veur-spoedt onses nae-
stens / midts vzeese onser vermindinghe.

Welck zijn haer dochters?

D. Dese vijue: 1. Murmuratie. 2. Achter-clap.
3. Verheughen in den teghen-spoedt sijns nae-
stens. 4. Bedroeft zijn in des naestens veur-
spoedt. 5. Sijnen naesten haeten.

M. Wat sonden spruyten uyt Gramschap?

D. Dese ses: 1. Spytighepdt. 2. Op-gheblasent-
hepdt. 3. Roepen oft tieren. 4. Godt lasteren.
5. Versmaedthepdt sijns naestens. 6. Kijugie.

M. Hoe vele sorten van grammoedighe
zijnder?

D. Vier. 1. Die haest gram worden / maer ter-
stondt ghepaept. 2. Die laet ende niet haest gram
en worden / maer houden de gramschap langhe.
3. Die haest gram worden / ende niet haest ghe-
paept / die d' arghste zijn van allen. 4. Die niet
haest gram en worden / ende terstondt ghepaept /
ende dese zijn de beste.

M. Hoe sondicht-men in Gulsigheydt?

D. In vijf manieren: 1. Etende oft dzinckende
te vzoegh. 2. Oft onbehoorlijcke spijse. 3. Oft te
leckerlijck

leckerlijck berepdt. 4. Oft te vele. 5. Oft te haestelijck.

M. Wat sonden comen uyt Gulsigheydt?

D. Dese vijue: 1. Verduyfsterthept des verstandts. 2. Onnuttighe blijdschap. 3. Vele claps. 4. Duple woorden. 5. Onreynigheydt.

M. Wat sonden spruyten uyt Traegheydt?

D. Dese ses: 1. Wan-hope. 2. Cleyn-moedigheydt. 3. Onachtsaemhept. 4. Argheydt. 5. Cozselheydt. 6. Verstroythepdt.

M. Welck zijn de deughden contrarie den hoofdt-sonden?

D. 1. God-moedigheydt. 2. Mildheydt. 3. Cerbaerheydt. 4. Liefde. 5. Verduldigheydt. 6. Matigheydt. 7. Neerstigheydt.

M. Wat zijn Vremde sonden?

D. Die wy deur ons seluen niet en doen / maer deur pemanden anders / die wy daer toe verwillighen / oft verwecken.

M. Hoe vele zijnder?

D. Neghen: De neghen Vremde sonden al-dus gheschieden /

Deur Raden / Beschermen / ende Ghebieden /
Prijzen / Mede-deplen / ende Behaghen /
Niet straffen / Niet beletten / Niet ouer-dragen.

M. Wat heet ghy sonden teghen den heylighen Gheest?

D. Die recht zijn teghen de goedttheydt Godts: die den H. Gheest toe-gheschreuen wordt.

M. Welck zijn die?

D. Wan-hopigh zijn van Godts ghenaden /
Op die te beroemen sonder wel-daden /
De bekende waerheydt te bestrijden /
De gratie sijns naestens te benijden /

M

Obfti

Obstinaet/ende Sonder berouw onbedreeft/
Zijn les sonden teghen den H. Gheest.

M. Hoe zijn dese teghen de goedthyt Gods?

D. Om dat sy niet alleenlyck en benemen de gratie Godts / het welck van alle dood-sonden ghedaen wordt: maer oock de middelen/ om de gratie Godts te vercrighen. Want niemant en can daer toe ghecomen/ sonder hope / vreesse/ kennisse der waerheyde/ende berouw van sonden. Welcke middelen worden deur dese sonden verworpen.

M. Worden dese sonden oock in dit leuen vergheuen?

D. Gheen sonde en can soo groot zijn / Godt almaghtigh en vergheeft-se / als wy onseluen bekeeren: maer dese sonden worden daer-om onvergheuelijcke sonden ghesheeten / om dat-se de middelen van de vergiffenisse verworpen. Gheelijcker wijs de siechte ongheneselijck is / als de trancke alle medecijnen ende remedien versmaedt ende verworpt.

M. Hoe vele zijn de Roepende sonden?

D. Vier: Te weten: Al willens onrechtelijck pe-
manden dood-slaen/
Oncupscheydt teghen nature ghedaen/
Verdrucken de armen/weduwen ende weesen/
Des werck-mans loon achter-houden sonder
vreesen.

M. Waer-om heeten die Roepende sonden?

D. Want van dese sonderlingh in de H. Schrif-
ture staet / dat sy wrake roepen veur Gode: soo
om haer boosheydt in haer seluen / soo om haer
onrechtveerdighedyt teghen den armen naesten/
wiens clachten Godt onse vader bermhertighlyck
hoort:

hoort : ende dese sonden doek dic-wils in dit le-
uen plagh te straffen.

M. Van wien wordt de mensch tot sonden ghe-
broght?

D. Van drij vijanden sijner sielen : te weten/
1. Den duvel. 2. De werelddt. 3. Het vleesch. On-
der de welke de duvel de principaelste is : die de
werelddt / dat is wereldsche menschē / gebruyckt als
sijne dienaers / ende het vleesch als sijn instrumēt.

M. Deur wat middelen valt de mensche in
sonden ?

D. Ten eersten / comen quade ghepeysen / daer
nae volghet quaede behaghen / ten lesten / t'consent
vol-mascht de sonden.

M. Hoe comen de quade ghepeysen ?

D. Meesten-deel deur onse vijf sinnen niet wel
bewaert : te weten. 1. Sien. 2. Hoozen. 3. Rie-
ken. 4. Smaecken. 5. Gheboelen : want deur die
comen sy inde drij crachten der sielen : te weten /
1. in't verstandt / die de ghepeysen ontfanght.
2. in de memorie / die-se bewaert. 3. in den wille/
die het behaghen neemt ende consent gheeft.

M. Wat sal ick doen , om alle sonden wel te
schouwen ?

D. Het ghene dat de Wijse-man met dese woord-
den vermaent : *In allen v wercken peyst op v uyt-
ste, soo en sult-dy inder eeuwigheydt niet sondighen.*

M. Welck zijn de uytterste ?

D. Dit zijn de vier uytterste den menschen bes-
chreuen :

Doodt / Dordeel / Helle / ende het Eeuwich leuen.
De eerste twee ouer-comen allen menschen / het
derde alle die in dood-sonde steruen / het vierde al-
len die in Godts gratie vā deser werelddt s'heypden.

M. Hoe sal ick profijtelyck van de doot peysen?

D. Dick-wils ende neerstelijck dese vijf puncten over-dencken: 1. De sekerheydt des doodts / die niemant ontgaen en can. 2. De onsekerheydt van de ure des doodts. 3. Dat alle dinghen te verlaten sijn. 4. Dat wy tot dit leuen nimmermeer en sullen weder-keeren. 5. Dat wy alleen in d'onbekende landt moeten reysen / sonder eenigh gheselschap.

M. VVat magh ick profijtelyck peysen van't ordeel Godts?

D. Dese vijf dinghen: 1. Dattet Godt daer al onder-soecken sal / goedt ende quaedt / ghedaen ende ghelaten. 2. De neerstigheydt der dupuelen / die ons sullen beschuldighen. 3. De beschaemtheydt inde teghen-woordigheyt der gantscher wereldt. 4. De stranghigheyt des srechters / die niet een ledigh woordt en sal onghestraft laten. 5. De rechtveerdighe ende ten eeuwighen daghe duren- de sententie.

M. VVat magh ick nuttelijcken van de helle peysen?

D. 1. Dat daer gheen goedt en is. 2. Dat daer alle quaedt is / in alle crachten ende ledkens der sielen ende des lichaems. 3. Dat de grootheydt der pijnen niet alleen onsprekelijck / maer oock onpepselijck is. 4. De eeuwigheyt deser pijnen / die al-soo langhe dueren sal / als Godt sal Godt bliuen. 5. Dat-men die pijnen met een dootsonde verdient / ende oock lichtelijck can ontgaen / soo langhe als wy hier leuen.

M. Wat

M. V Wat sal ick profijtelyck peysen van d'eeuwigh leuen?

D. 1. Dat daer gheen quaedt en is / hoe cleyn het zij. 2. Dat daer alle goedt is / meer dan wy connen begheren oft ghepeysen. 3. Dat wy sullen in den seluen stoel sitten met Christus / ende deur het selue saligh zijn / daer Godt deur saligh is: dat is / deur de Godtheydt. 4. Dat dese glozie ten eeuwighen daghe ons niet en sal benomen worden / oft vermindert. 5. Dat het seer licht is tot dese glozie te gheraecken: te weten / onderhouden de gheboden Godts / die niet swaer en zijn om te vol-brenghen.

M. Ghy hebt wel gheantwoordt: leeft nae dese leeringhe. Want het eeuwigh leuen niet ghegheuen en wordt veur ledighe woorden, maer veur deughdelijcke wercken: noch veur vele weten, maer veur vele doen.

FINIS.

3 ACHT

A C H T
C A T O L I C K E

Propositien / teghen alle

nieuwwe Sectarisen: Daer tot noch toe

niemandt en heeft op connen

antwoorden.

De eerste Propositie.

An der heyligher Apostelen tijden af totten iaere 1517. als Marten Luther eerst begoft heeft sijne nieuwe leeringhe / en isser niet een gheweest inde Wereldt / die in alles al-soo ghelooft heeft / ghelijck nu in-houdt d'opinie vande Martinisten / Calvinisten / Weder-doopers / oft andere dier-ghelijcke nieuwwe Leeraers. Noch en connen doock dese veur-seyde Sectarisen niet bewijzen / dat de heylighe Apostelen oft Euangelisten van hunne secten gheweest zijn.

Daer upt volght dat de Martinisten / Calvinisten / Weder-doopers ende dier-ghelijcke andere / gheen ghelooue en hebben / maer alleenlijck eenen nieuwen bondt / die sy veur hun vermeeynt ghelooue houden; ende dat sy zijn van die / daer de heylighe Schryfture op vele plaetsen af sprek / valsche propheeten / die in de leste tijden souden comen.

De tweede Propositie.

M'En can niet bewijzen / dat de religie ende
t'gelooue der heyliger Catholijcker Room-
scher

scher Kercken van eenighen Paus / Concilie oft
Catholijcken Bisschop / in eenigh punctt t'ghe-
looue aen-gaende / eenigh-sins verandert zij.
Noch en can men van ghelijcken niemanden
noemen / die dat verandert soude hebben : maer
ter contrarien betoont-men dat t'selue ghelooue
vander Apostelen tijden al-tijdt van handt tot
handt onverandert den na-comelinghen ouer-
gheleuert is.

Waer upt sekerlijck volghet / ende opentlijcken
blijkt / dat het t'selue is dat d' Apostelen gheleert
hebben . Ende daer-om volghens het waerach-
tigh op recht ghelooue is dat inde schole Christi
de Apostelen ontfanghen hebben.

De derde Propositie.

M'En can oock niet bewijfen datter in eeni-
ghe ceremonien / Sacramenten ende leerin-
ghe der hepliger Catholijcker Roomscher Kerc-
ken yet zij teghen de heplighe Schryfture : maer
ter contrarien de Leeraers betoouen clarlijck die
met de Schryfture in alles ouer-een te comen / als
(Dat is mijn lichaem) ende andere.

Waer upt volghet / dat Martinisten / Caluini-
sten ende andere Sectarisen sonder redene hun af-
ghescheyden hebben van onse heplighe Catho-
lijcke Roomsche Kercke : ende dat niemandt en
can bewijfen / waer-om dat yemandt af-wijcken-
de vande Catholijcke Kercke hem sal behooren te
begheuen meer totte Martinisten / van totte Cal-
uinsten / Weder-doopers / Puritanen / oft eeni-
ghe andere.

De vierde Propositie.

M'En can van ghelijcken niet bewijfen / dat Mopt inde H. Kercke toe-ghelaten zijn Priefters / die van Biffchoppen niet ghewijt en waren.

Waer upt volghyt / dat alle Ministers der Martinisten / Calvinisten / ende andere Sectarifen niet ghewijt naer d'oudt ghebruyck der H. Kercken / gheen rechte Priefters en zijn / ende in hun nachtmale anders niet upt en reyckē dan een flecht stuck broodts / sonder pet meer. Ende dat sy ouer-sulchs de menschen van hunne sonden niet en connen oft vermoghen te absolueren / maer laeten de sondighe menschen soo vuyl als sy van te veuren waren.

De vijfde Propositie.

Inde gantsche Schriffture en vindt-mē niet beschreuen / dat-men anders niet geloouen en sal / dan dat upt-drukelyck oft expresselyck gheschreuen staet inde H. Schriffture.

Waer upt volghyt / dat aller Martinisten / Calvinisten / ende andere Sectarifen fundament te gronde gaet / welck is dat-men niet en sal gheloo-uen / dan dat inde Schriffture expresselyck staet.

De seste Propositie.

Ende om dese propositie te bevestighen / werdt begheert dat Martinisten / Calvinisten ende andere Sectarifen betoonen / waer het beschreuen staet / dat S. Mattheus Euangelie / ende niet het Euangelie van Nicodemus / heylighe Schriffture is : welck niet en connende bewijfen / ende ghe- loouende nochtans dat S. Mattheus Euangelie heylighe Schriffture is / moeten sy bekennen / dat sy wat gheloo-uen dat niet en staet inde heylighe Schriffture.

De

De seuenste Propositie.

MEn en can oock niet bewijzen dat binnen de vijf-tyien hondert iaren eenighe Catholijcken den Paus van Roomen veur Antechrist ghehouden / oft het H. Sacrificie der Missen ghelastert / oft de aen-roepinghe der Heylighen / ghebeden veur dooden / oft dier-ghelijcke saecken / nu xvj. hondert iaren langh t'ghelooue ende religie opentlijcken aen-gaende / veur de gheheele werelddt ghebruyckt zijnde / berispt heeft.

Daer uyt volght / dat Martinisten / Calvinisten / ende andere Sectarisen ongoddelijckē doen / die sulcke dinghen lasteren.

De achtste Propositie.

DE eerste fundateurs van ons Christelijck ghelooue / soo wel in Neder-landt / als in Spanien / Italien / Franckrijck / etc. en hebben noyt gheen ander ghelooue bekent / oft in dese landen inne-ghebroght : noch onse ouders oock gheen ander ghelooue oft religie ontfanghen / van het H. Catholijck Roomsche ghelooue / welck wy vande selue onse ouders ontfanghen / ende tot noch toe bewaert hebben.

Waer uyt volght dat ongoddelijcken doen Martinisten / Calvinisten ende andere Sectarisen / die eenen anderen verdachten vondt den simplen lieden veur t'recht ghelooue ende louter Godts woordt veur-houden / dan inde gantsche werelddt bekent / oft van hunne ouders ontfanghen is gheweest / want daer gheschreuen staet : Soo wie v een ander Euangelium in-brenght sonder t'ghene dat ghy ontfanghen hebt / zy Anathema : dat is / vermaledijdt van Gode.

We dese veur-gaende Propositionen volghet bescheedelijck / ommoghelijck te zijn / dat Martinisten / Calvinisten ende andere Sectarisen in hunne nieuwe verdachte opinien connen Gode behaghen / oft totter eeuwigher salighepdt gheraecten / oft oock de eeuwigher verdoemenisse ontgaen ; want sonder t'ghelooue ist ommoghelijck Gode te behaghen . Ende wy hebben te veuren bewesen dat Martinisten / Calvinisten ende andere Sectarisen gheen ghelooue en hebben / maer nieuwe verdachte ende vercosene opinien : in welke blijuende / ten eeuwighen daghen niet en connen saligh worden.

Daer-om / beminde vzienden / wetende dat eeuwigh so langh is / de helsche pijn so uyttermaten groot is / dit leuen so onseker / ende de doot so seker ende naeckende is / bedenckt v op de saecke van uwer sielen.

Hoc fac, & vines.

Sit nomen Domini I E S V benedictum.

Tafel